

**Archeologisch vooronderzoek
Verkaveling Groothuiswijk te Verrebroek**

COLOFON

Opdracht:

Archeologisch vooronderzoek verkaveling
Groothuiswijk Verrebroek

Opdrachtgever:

Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen

Opdrachthouder:

SORESMA nv
Britselei 23
2000 Antwerpen

Tel 03/221.55.00
Fax 03/221.55.03
www.soresma.be

kwaliteitslabel
ISO 9001:2000

Identificatienummer:

129579

Datum:

Februari 2010

status / revisie:

definitief

Vrijgave:

Jan Parys

Projectmedewerkers:

Schynkel Evelyn & Gierts Ilse

© Soresma 2010

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Soresma mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

Inhoud

<i>Inhoud</i>	<i>1</i>
<i>1 Samenvatting</i>	<i>3</i>
<i>2 Inleiding</i>	<i>4</i>
<hr/>	
<i>2.1 Algemeen</i>	<i>4</i>
<i>2.2 Doel van het onderzoek</i>	<i>4</i>
<i>2.3 Opzet van het rapport</i>	<i>4</i>
<i>2.4 Methode</i>	<i>4</i>
<i>3 Aard van de bedreiging</i>	<i>6</i>
<i>4 Bodemkundige, landschappelijke en archeologische gegevens</i>	<i>7</i>
<hr/>	
<i>4.1 Bodemkaarten en bodemgebruik</i>	<i>7</i>
<i>4.2 Archeologische gegevens</i>	<i>7</i>
<i>5 Het proefsleuvenonderzoek</i>	<i>8</i>
<hr/>	
<i>5.1 Methode</i>	<i>8</i>
<i>5.2 Sporen en structuren</i>	<i>9</i>
<i>5.3 Vondsten</i>	<i>11</i>
<i>6 Waardering</i>	<i>12</i>
<i>7 Aanbeveling</i>	<i>13</i>
<i>8 Bijlage</i>	<i>14</i>
<hr/>	

Prospectie

Vergunningsnummer: 2009/310

Aanvrager: SCHYNKEL Evelyn

Naam site: omgeving Groothuiswijk VERREBROEK

Vergunningsnummer: 2009/362

Aanvrager: MERVIS Dirk

Naam site: omgeving Groothuiswijk VERREBROEK

1 **Samenvatting**

In opdracht van de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen heeft Soresma een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd voorafgaand aan de aanleg van de sociale verkaveling Groothuiswijk in Verrbroek. De oppervlakte van dit terrein bedraagt ca. 0,7 ha, waarvan minstens 12% (840 m²) diende archeologisch onderzocht te worden door middel van proefsleuven.

De aanleg van een verkaveling brengt bodemingrepen met zich mee: naast de aanleg van nutsleidingen en een rijbaan worden ook funderingen gebouwd.

Soresma is nagegaan wat de impact is van de geplande werken op eventueel aanwezige archeologische waarden. Ook heeft Soresma door middel van een proefsleuvenonderzoek de archeologische waarden proberen duiden en waarderen.

Een onderzoek op het aanpalende terrein van de toekomstige verkaveling toonde in het verleden al aan dat er sporen van 14^e eeuwse ontginning aanwezig waren. Er werden voornamelijk greppels aangesneden die geïnterpreteerd werden als systeem voor grondverbetering.

Het proefsleuvenonderzoek toonde het vervolg van deze 14^e eeuwse ontginning aan. Verschillende parallelle grachten konden in de sleuven worden waargenomen. Andere sporen van eventuele bewoning werden niet aangetroffen, op een kleine gracht en een mogelijke waterput/waterkuil na.

Daar het grootste deel van deze middeleeuwse ontginningspraktijken reeds werden gedocumenteerd bij een vorige opgraving, adviseert Soresma dan ook voorafgaand aan de werken geen archeologische vervolgonderzoek uit te voeren. De gevonden waterput of waterkuil zal op basis van de bouwplannen niet worden aangetast tijdens de geplande werken.

2 Inleiding

2.1 Algemeen

In opdracht van de Vlaamse Maatschappij voor Sociale Wonen heeft Soresma een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd voorafgaand aan de aanleg van de verkaveling Groothuiswijk in de gemeente Verrebroek.

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met Agentschap R-O Vlaanderen, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaand aan de aanleg van de verkaveling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden.

Het plangebied beslaat een zone omsloten door de Pastoor Jasparsstraat, Rijkstraat en Sint-Laurentiusstraat in Verrebroek. De oppervlakte bedraagt ca. 0,7 ha, waarvan minstens 12% (840 m²) diende archeologisch onderzocht te worden door middel van proefsleuven.

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd op 26 oktober 2009 door Evelyn Schynkel, Ilse Gierts, Edith Goudie-Falckenbach en Jeroen Vanden Borre. Contactpersoon bij de bevoegde overheid, Agentschap R-O Vlaanderen, is Nancy Lemay. Tijdens het onderzoek is assistentie verleend door Jean-Pierre Van Roeyen (Archeologische Dienst Waasland).

2.2 Doel van het onderzoek

Het onderzoek wil een degelijk en onderbouwd advies geven voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek. Daartoe worden enerzijds de impact van de geplande werken onderzocht en anderzijds eventuele archeologische waarden gesitueerd en gewaardeerd.

2.3 Opzet van het rapport

Na de samenvatting en dit inleidend hoofdstuk wordt de bedreiging geschetst. Vervolgens wordt stilgestaan bij de bekende archeologische en bodemkundige gegevens uit het plangebied en omgeving. Daarna worden de resultaten van het veldwerk voorgesteld. Uiteindelijk volgt een synthese en een advies voor eventueel vervolgonderzoek.

2.4 Methode

Soresma heeft in eerste fase getracht zoveel mogelijk relevante informatie te verwerven over het plangebied en de toekomstige ingrepen. Daarbij is onder andere gebruik gemaakt van de bodemkaart, de bodemgebruikskaart en de bouwplannen van de verkaveling. Op basis van deze informatie is een archeologische verwachting opgesteld. Er is ook gesproken met twee archeologen van de Archeologische Dienst Waasland die een goede kennis hebben van de historische en archeologische waarde van de omgeving van het plangebied, namelijk Jeroen Van Vaerenbergh en Jean-Pierre Van Roeyen.

3 Aard van de bedreiging

Aan de Groothuiswijk in Verrebroek worden verkavelingwerken uitgevoerd op de percelen 568D, 570B en 570C (Afdeling 5, Sectie C).

De aanleg van een verkaveling brengt bodemingrepen met zich mee: een rijbaan en ondergrondse nutsleidingen zullen aangelegd worden. Deze gezamenlijke ingrepen hebben een duidelijk nefaste invloed op eventuele archeologische waarden. Indien er archeologische waarden aanwezig zijn, worden zij geheel of gedeeltelijk vernietigd.

De opdrachtgever heeft gevraagd indien mogelijk geen sleuven aan te leggen op de locatie van de toekomstige woningen. Soresma heeft gevolg gegeven aan deze vraag aangezien dit geen afbreuk zou doen aan een goede spreiding van de sleuven.

4 Bodemkundige, landschappelijke en archeologische gegevens

4.1 Bodemkaarten en bodemgebruik

Op de bodemkaart is het plangebied ingekleurd als matig natte lemige zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Sdm).

Het plangebied staat op de bodemgebruikkaart als weiland ingekleurd.

Het plangebied was in het zuidoosten in gebruik als paardenpiste. In het zuiden was het plangebied uitermate nat. Dit bemoeilijkte de aanleg en registratie van proefsleuven.

4.2 Archeologische gegevens

Op het aanpalende terrein, waar zich nu de sporthal bevindt, werd recent ook archeologisch onderzoek uitgevoerd door de Archeologische Dienst Waasland. Daarbij werden sporen van een 14^e eeuwse ontginningsmethode aangesneden. Er was een netwerk van grachten gegraven die percelen van beperkte omvang omsloten, om zo het gebied als landbouwzone in gebruik te kunnen nemen. De greppels werden geïnterpreteerd als systeem voor grondverbetering.

5 *Het proefsleuvenonderzoek*

5.1 *Methode*

Er werden 4 sleuven aangelegd over het terrein (Bijlage). Bij de aanleg van de sleuven is rekening houden met een ruimtelijke spreiding en met de toekomstige bodemingrepen. Er is op toegezien dat de plaatsing van funderingen en nutsleidingen zo weinig mogelijk hinder zal ondervinden van de aangelegde proefsleuven.

Alles samen werd ongeveer 600 m² sleuven aangelegd, wat overeenkomt met 9 % van het totale onderzoeksgebied.

De bouwvoor over het volledige terrein bedroeg tussen de 20 en 50 cm (Afbeelding 1). Onder de bouwvoor werd een archeologisch leesbaar vlak aangelegd. De aanleg gebeurde door middel van een graafmachine. Minimaal twee archeologen begeleidden de aanleg.

1. Proefsleuf 2: typeprofiel

Het proefsleuvenonderzoek had een prospectief karakter. Bedoeling was na te gaan in hoeverre de bodemopbouw in het plangebied gunstig was voor een verdere archeologische opgraving en of in het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn. Deze waarden dienden gewaardeerd te worden. In functie van advies voor eventueel vervolgonderzoek moest zoveel mogelijk informatie verkregen worden over datering, functie en conservering van de sporen.

5.2 Sporen en structuren

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werd de zone onderzocht in twee proefsleuven, welke beide sporen hebben opgeleverd (Sporenlijst).

Proefsleuf 1 bevatte 75 sporen, voornamelijk grachten. Spoornummers 1-8, 10-19, 21-33, 36-39, 41-42, 44-47, 50-51, 53-55 en 59-71 hadden een grijsbruine zandige vulling, al dan niet met een rand van zwart organisch zand (Afbeelding 2).

2. Proefsleuf 1, Spoor 38: Doorsnede greppel

Spoornummers 56-58 hadden een eerder bruingle vulling met aan de rand zwart organisch zand en spoornummers 43 en 72-73 waren dan weer volledig opgebouwd uit zwart organisch zand. Deze grachten liepen alle van oost naar west in de sleuf. Eén van de grachten met spoornummer 48/50 had een min of meer noord-zuid verloop (Afbeelding 3). Deze grachten behoren alle tot een 14e eeuwse ontginningssysteem om het gebied voor landbouw geschikt te maken. Ze behoren tot hetzelfde systeem dat eerder werd ontdekt bij het voorafgaande onderzoek van de bouw van de sporthal op het aanpalende terrein.

3. Proefsleuf 1, Spoor 48/50

Naast de grachten van het ontginningssysteem kon ook een kleiner grachtje worden aangetroffen met spoornummer 74. Het had een grijs gevlekte zandige vulling en is vermoedelijk de onderste restant van een gracht.

Tenslotte werden ook een aantal twijfelachtige sporen aangesneden (9, 20, 34-35 en 40). Ze hebben een licht tot donkergrijze zandige vulling. Vermoedelijk zijn deze eerder natuurlijk van aard.

Ook in proefsleuf 2 werden sporen van het ontginningssysteem aangetroffen. Deze gracht met spoornummer 75 had ook een grijsbruine zandige vulling met aan de rand zwart organisch zand. Ten zuiden van deze gracht bevond zich een grote vlek met zwart organisch zand en versmeten moederbodem. Wat de functie van deze vlek is geweest is niet duidelijk. Vermoedelijk duidt dit spoor, net als spoor 97 op grondverstoringen ten gevolge van de aanleg van de sporthal.

Het grachtje dat in proefsleuf 1 (spoor 74) werd aangesneden werd ook in proefsleuf 2 aangetroffen en kreeg daar spoornummer 114.

Tenslotte bevond zich nog 1 spoor (115) in de sleuf met een zeer lichtgrijze vulling, welke vermoedelijk natuurlijk van aard is.

In proefsleuf 3 is een gelijkaardige situatie aangetroffen als in sleuf 2. Sporen 77-89 en 91-96 zijn grijs, soms met een zwarte organische rand.

Spoor 90 is een cirkelvormig donkergrijs zandig spoor. Een kleine coupe (één schep breed) toonde aan dat het vermoedelijk een waterput of waterkuil is. Er is geen dateerbaar materiaal gevonden, maar de kleur en textuur is identiek aan de omliggende draineringsgreppels. De aanwezigheid van een waterkuil/waterput lijkt vreemd in een (middeleeuwse?) waterverzadigde context.

Proefsleuf 4 bevatte enkel in het zuiden enkele relevante sporen: sporen 108, 110-113 zijn grijze zandige sporen die duidelijk verband houden met drainering van het terrein. De overige sporen zijn resten van recente vergravingen. Sommigen bevatten restafval en houtafval. Sporen 114, 115 en 116 (binnen verstoring spoor 110) zijn recente paalsporen.

5.3 ***Vondsten***

Er zijn geen relevante vondsten aangetroffen. Enkele verzamelde vondsten bleken na onderzoek geen aardewerk te zijn. In proefsleuf 4 is 1 scherf faience gevonden in een recente vergraving.

6 Waardering

Op basis van de hierboven vermelde gegevens en het proefsleuvenonderzoek is het mogelijk tot een archeologische verwachting te komen voor het hele plangebied. De verwachting beperkt zich tot het plangebied en tot de geplande versterking.

Het proefsleuvenonderzoek toonde aan dat archeologische sporen aanwezig zijn in het plangebied. De sporen zijn voornamelijk afkomstig van greppels en grachten die (op basis van eerder onderzoek door de Archeologische Dienst Waasland) in de 14^e eeuw kunnen worden gedateerd. Ze worden geïnterpreteerd als drainagesysteem of systeem voor grondverbetering. In proefsleuf 3 is een waterput of waterkuil gevonden. Een datering is onzeker.

Samenvattend kan gesteld worden dat tijdens het proefsleuvenonderzoek het vervolg van het reeds eerder door de Archeologische Dienst Waasland opgegraven ontginningsstelsel werd aangesneden. De gevonden resten scoren dan ook laag inzake zeldzaamheid en informatiewaarde. Een vervolgonderzoek zou vermoedelijk geen aanvullende informatie leveren. Het drainagesysteem is reeds eerder gedocumenteerd en Soresma beveelt dan ook geen vervolgonderzoek aan.

Soresma is nagegaan of de geplande waterput/waterkuil geraakt wordt tijdens de geplande werken. Dit bleek niet het geval te zijn.

7 ***Aanbeveling***

Op basis van het gevoerde bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek raadt Soresma aan dat in het plangebied geen verder archeologisch onderzoek dient te gebeuren.

8 ***Bijlage***

- Sporenlijst
- Foto's

Proefsleuf	Spoor	Vulling	Aard	Textuur	Beschrijving	Vorm	Opmerkingen
1	1 – 6	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs gevlekt organisch zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	7 – 8	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs gevlekt organisch zand	Langwerpig afgerond	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	9	Heterogeen	Kuil	Fijnkorrelig	Donker grijs zand met zwarte spikkels	Onregelmatig rond	Natuurlijk spoor
1	10 – 11	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs gevlekt organisch zand	Langwerpig afgerond	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	12 – 19	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs/bruin gevlekt zand met zwarte rand (organisch zand)	Langwerpig afgerond	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	20	Heterogeen	Kuil	Fijnkorrelig	Licht grijs/bruin gevlekt zand	Langwerpig afgerond	Natuurlijk spoor
1	21	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs/bruin gevlekt zand met zwarte rand (organisch zand)	Onregelmatig rond	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	22 – 31	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs/bruin gevlekt zand met zwarte rand (organisch zand)	Langwerpig afgerond	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	32 - 33	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs/bruin gevlekt zand met zwarte rand (organisch zand)	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	34 - 35	Heterogeen	Kuil	Fijnkorrelig	Grijs gevlekt zand	Onregelmatig half rond	Natuurlijk spoor

1	36 - 39	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs gevlekt organisch zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?) Spoor 38 gecoupeerd
1	40	Heterogeen	Kuil	Fijnkorrelig	Licht grijs zand	Langwerpig afgerond	Natuurlijk spoor
1	41 - 42	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs gevlekt organisch zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	43	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Zwart organisch zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	44 - 45	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs gevlekt organisch zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	46 - 47	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs/bruin gevlekt zand met zwarte rand (organisch zand)	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	48	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Licht grijs tot donker grijs zand	Langwerpig afgerond	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	49	Heterogeen		Fijnkorrelig		Langwerpig	Recente versterking
1	50	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs bruin zand met zwarte rand (organisch zand)	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?) (link met spoor 48)
1	51	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	52	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Grijs gevlekt zand met versmeten moederbodem	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	53 - 54	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs bruin zand met zwarte rand (organisch zand)	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	55	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs met zwarte rand (organisch zand)	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	56 - 58	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Bruin/grijs/geel zand met	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)

					zwarte rand (organisch zand)		
1	59 - 70	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Bruin/grijs gevekt zand met zwarte rand (organisch zand)	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	71	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Grijs zand met zwarte rand met witte vlekken	Onregelmatig langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	72 - 73	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Sterk vermengd zwart organisch zand met moederbodem	Langwerpig afgerond	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
1	74	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Grijs/bruin gevekt zand	Langwerpig	Moederbodem aanwezig (onderkant spoor)
1	75	Heterogeen	Kuil	Fijnkorrelig	Zeer licht grijs zand	Onregelmatig rond	Uitloging (verdwenen spoor?)
2	76	Heterogeen		Fijnkorrelig	Zwart organisch zand met versmeten moederbodem	Langwerpig	Natuurlijk spoor?
2	77	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Donker grijs/ zwart organisch zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
2	78	Heterogeen		Fijnkorrelig	Licht grijs zand met donker grijze kern	Langwerpig afgerond	Natuurlijk spoor?
2	79	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Grijs/bruin zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?) Moederbodem aanwezig (onderkant spoor)
3	80-89	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Grijs/bruin zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
3	90	Heterogeen	Waterkuil/ Waterput	Fijnkorrelig	Donkergrijs zand	Rond	
3	91-96	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Grijs/bruin zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
4	97- 107	Heterogeen	Verstoring	Fijnkorrelig		Onregelmatig	Recente verstoring

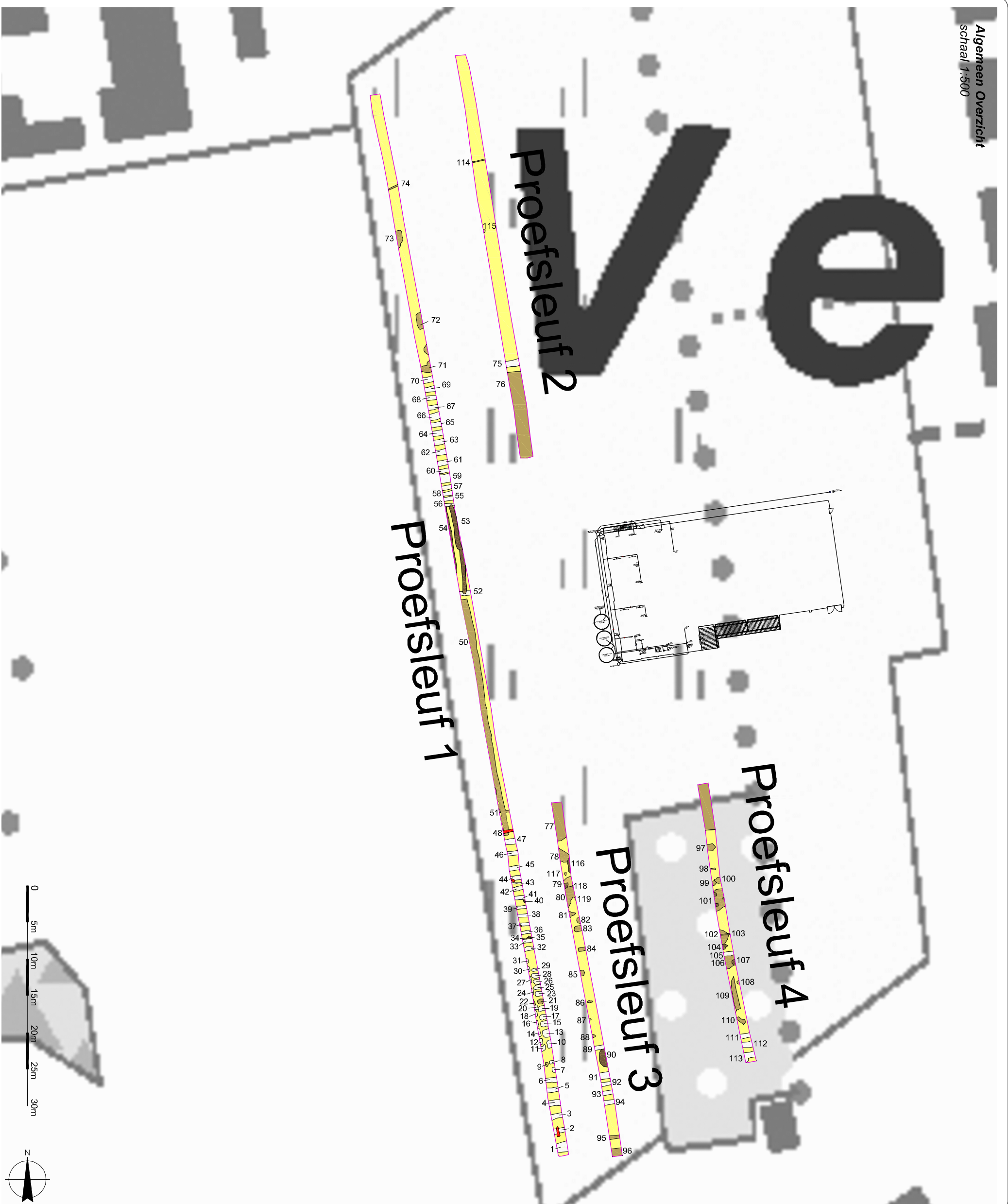
4	108-112	Heterogeen	Greppel	Fijnkorrelig	Grijs/bruin zand	Langwerpig	Sleuvensysteem (14de eeuw?)
4	113-116	Homogeen	Paalkuil	Fijnkorrelig	Grijs zand	Vierkant	recente paalsporen

Proefsleuf 1: Sleuvensysteem (14de eeuw)

Proefsleuf 1: Sleuvenstelsel

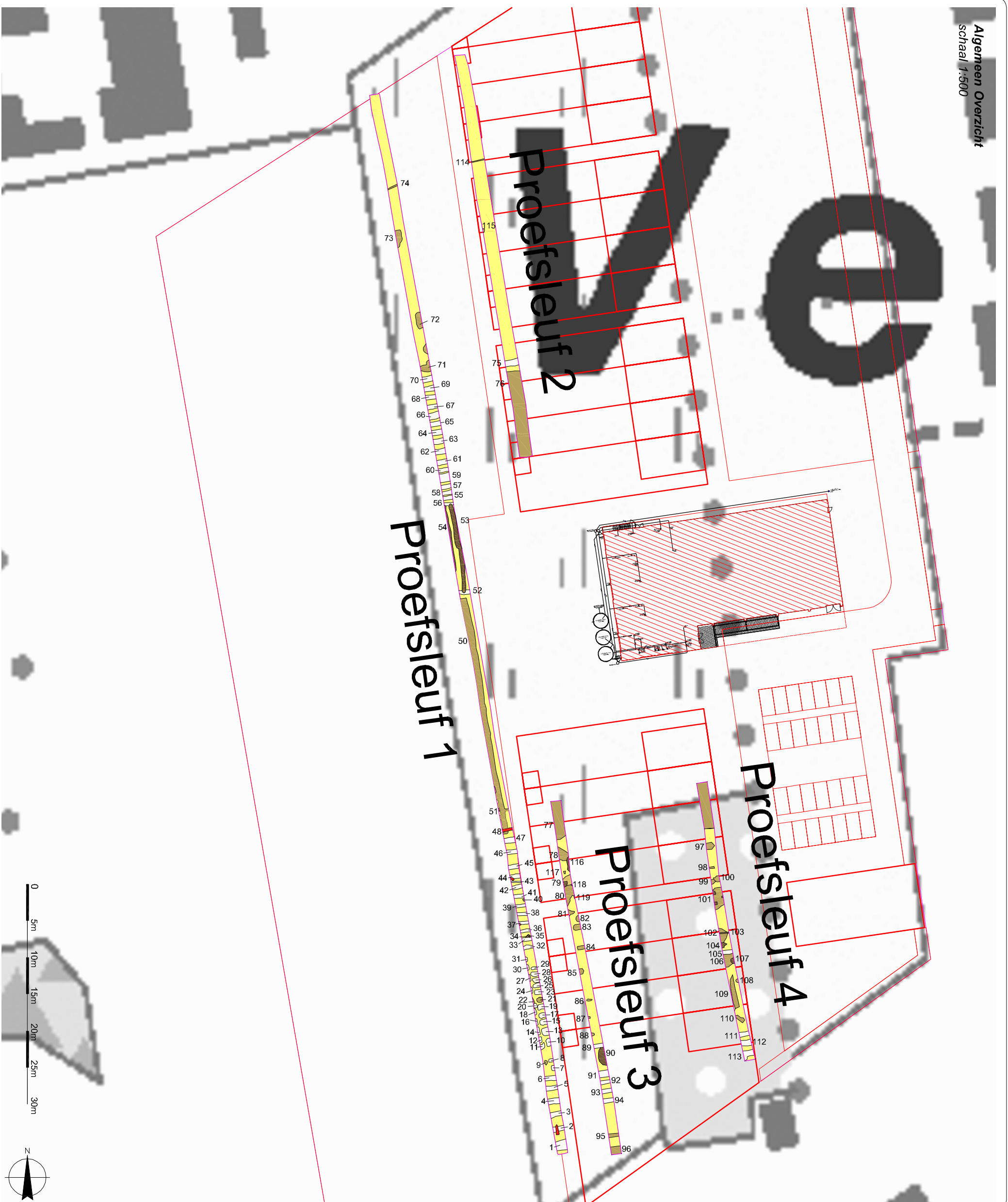
Algemeen Overzicht

Kaartnummer 1

verklaring

- Moederbodem
- Spoor
- Spoor
- Verstoring
- Topografische kaart

schaal	1:500
formaat	A3
datum	23-11-2009
doc.nr.	d1m/129579.dwg

Algemeen Overzicht

Kaartnummer 1

Verklaring

- Moederbodem
- Spoor
- Spoor
- Spoor
- Verstoring
- Topografische kaart

schaal	1:500
formaat	A3
datum	23-11-2009
doc.nr.	d1m/129579.dwg